

ናትኩም ወዲ 5 ዓመት

(Your 5 Year Old)

ምኽርታት ዘረባን ቋንቋን

(Speech and Language Tips)

ደቂ 5 ዓመት የዕልሉን ዛንታታት ይነግሩን።

(5 year olds have conversations and tell stories.)

ውላድካ ወዲ 5 ዓመት ኣብ ዝኾነሉ እዋን መሰረታዊ ሓረጎችን መብዛሕትኡ ድምጽታት ዘረባን ተማሂሩ ኣሎ። ሕጂ ውን ከዛረቡ ከለዉ ገለ ጌጋታት ክገብሩ ይኽእሉ እዮም። እዚ ንቡር እዩ። ገና ብዙሕ ዝመሃርዎ ነገራት ኣሎ፤ ከም ዝያዳ ድምጺ ዘረባ፤ ሓደስቲ ቃላትን ዝያዳ ዝተሓለለኹ ሓረጎችን ዝኣመስሉ።

ህጻናት ከመይ ጌርም ቋንቋ ከም ዝመሃሩ መሃሩ

(How children learn language)

ህጻናት ብመዓልታዊ ዝርርባትን ዳርጋ ኣብ ኩሉ ዝገብርዎ ስራሕን ቋንቋ ይመሃሩ። ሓደስቲ ቃላት፣ ሓደስቲ ሓረጎች፣ ከምኡ'ውን ብቋንቋ ብኸመይ ከም ዝጻወቱ ይመሃሩ። ምስ ውላድካ በቲ ኣብ ገዛኻ እትጥቀመሉ ቋንቋ ወይ ቋንቋታት ተዘራረብ፤ ኣንብብ፤ ዘምር።

ነዞም ምኽርታት ብቋንቋኻ ፈትኖ

(Try these tips in your language)

ምኽርታት ምዝራብ

- ምስ ውላድካ ከትዛረብ ከለኻ ምሉእ ሓረጎች ተጠቐም። እዚ ድማ ምሉእ ሓረጎች ንኸጥቀሙ እውን ከተባብዮም እዩ።
- ከትዛረብ ከለኻ ብዙሓት ገለጽቲ ዝኾኑ ቃላት ተጠቐም። ብዛዕባ ዓቕን፣ ቅርጺ፣ ሕብርን ኣጠቓቕማን ነገራት ተዛረብ። “ንኺድ ነዊሕን ብጫን ባናና ንወስድ። ምቁር ባናና ምብላዕ ደስ ይብለኒ። ብዛዕባ ባናና እንታይ ደስ ይብለካ?”

ምኽርታት ምስማዕ

- ኣቓልቦኡም ንምርካብ ስም ውላድካ በል። “ቤት፣ ዝብለኪ ነገር ኣሎኒ” በል።
- ኣንፈት ከትህብ ከለኻ ገላጺ ቃላት ተጠቐም። ሕብሪ፣ ቁጽርን ቦታን (ድሕሪ፣ ኣብ መንጎ፣ ኣብ) ቃላት ተጠቐም። “ኣንቲ ቀያሕ ኣፕል ኣብ መሶብ ከተእቱ ትኽእል ዲኻ?”
- ንውላድካ እንታይ ክገብር ከም ዘለዎ ከትነግሮ ከለኻ፣ ኣብ ተመሳሳሊ ግዜ ኣርእዮ።
- ውላድካ ሕቶታት ክሓትት ኣተባብዓዮ ወይ ኣብ ዘይተረድኦ እዋን ገለ ነገር ከትደግሞ ሕተተካ። እዚ ድማ ይሰምዑ ከምዘለዉ ዘርኢ እዩ።

ንዝያዳ ሓበሬታ ነዚ QR ኮድ ስካን ግበሩ ወይ ድማ ኣብዚ ዝስዕብ መርበብ ሓበሬታ ተወከሱ ahs.ca/talkbox

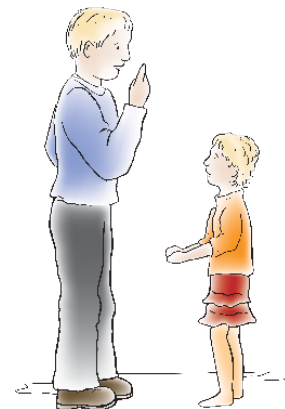
ከትፍትኖም ዘለካ ንጥፈታት

(Activities to try)

ህጻናት ብተግባር እዮም ዝመሃሩ

(Children learn by doing)

- **ዝተፈላለዩ ቦታታት ምብጻሕ።** እዚ ድማ ውላድካ ሓደስቲ ቃላት ንኸመሃር ይሕግዞ። ናብ ቤተ መጻሕፍቲ፣ ማእከል ማሕበረሰብ፣ ድኳን ምግብ ወይ መጻወቲ ቦታ ምኻድ ዝተፈላለዩ ቃላት ከትጥቀም የኸእለካ።
- **ንውላድካ ኣብ ናይ ጉጅለ ንጥፈታት ኣሳትፎ።** ኣብ መጻወቲ ቦታ ምጽዋት ወይ ካልእ ናይ ጉጅለ ንጥፈታት ውላድካ ብኸመይ ብጉጅለ ክሰምዕ፡ ኣዕሩኽ ከም ዝፈጥርን ብብተራ ከም ዝሰርሕን ክመሃር ይሕግዞ። ናይ ጉጅለ ንጥፈታት ንውላድካ ምጽባይን ብብተራ ምግባርን ክለማመድ ዕድል ይህቦ።
- **ከም I Spyን Simon Saysን ዝእመስሉ ጸወታታት ተጻውቱ።** እዞም ጸወታታት እዚኣቶም ውላድካ ክሰምዕ፡ ዝገልጹ ቃላት ክጥቀም፡ ነገራት ኣብ ሓደ ጉጅለ ክጥርንፍን ብብተራ ክለዋወጥን ይሕግዞ።

ህጻናት ብምንባብ ይመሃሩ

(Children learn by reading)

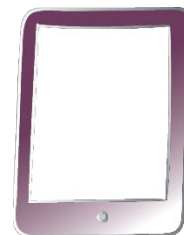
ንባብን ቋንቋን ብሓባር ይኸዱ። ንባብ ውላድካ ምዝራብን ምስማዕን ክመሃር ይሕግዞ። ምዝራብን ምስማዕን ንባብን ምጽሓፍን ንኸቐልል ይሕግዞ። እዚ ኩሉ ክእለት ኣብ ቤት ትምህርቲ ኣገዳሲ እዩ። ገለ ምኽርታት ንባብ ንቐጻሊ ምዝንጋዕ እነሆ፤

- **መዓልታዊ ምስ ውላድካ መጽሓፍቲ ኣንብብ።** ውላድካ እንተፈቲዩም ንሓያሎ ሰሙናት ምሸት ሓንቲ መጽሓፍ ምንባብ ጽቡቕ እዩ።
- **ብዙሕ ስእልታት ዘለዎምን ብዙሕ ቃላት ዘይብሎምን መጽሓፍቲ ምረጽ።** ብዛዕባ ስእልታት እናዕለልኩም ተዘናግዑ።
- **ውላድካ ኣብ ፍሉጥ ዛንታ ንሓንቲ ሓረግ ከውድእ ፍቐደሉ።** ንኣብነት፡ ነታ ሰለስተ ንኣሸቱ ሓሰማታት ተንብብ እንተ ኼንካ፡ “ንኣሸቶ ሓሰማ፡ ንኣሸቶ ሓሰማ፡ ክኣቱ ፍቐደለይ” ከተንብብ ትኸእል ኢኻ። ውላድካ “ብጸጉሪ መንኩብ መንኩብይ ኣይኮነን” ኢሉ ይዛዝሞ።
- **ብዙሕ ቅኒት ዘለዎም ቃላት ዘለዎም መጽሓፍቲ ምረጽ።** “ሆፕ፡ ፖፕ።” እዞም ቃላት እዚኣቶም ቅኒት ይገብሩ። ኣብ መወዳእታ እውን ከምኡ ይድመዱ።
- **ብዛዕባ ክንደይ ዝነውሐ ቃላት ካብ ንኣሸቱ ክፋላት ከም ዝቐሙ ተዛረብ።** ንኣብነት “ዙብኢ” ብንኣሸቱ ክፋላት ወይ ፊደላት (e+le+phant) ዝቐሙ እዩ። ምስ ውላድካ ነቲ ክፋላት ናይቲ ቃል ኣጣቕዕ፡ ምጥዋቕ ወይ ረገጽካ ኣውጽኡ።

ስክሪናትን ውላድካን

(Screens and your child)

ህጻናት ቋንቋ ዝበለጸ ዝመሃሩ ብብተራ ካብ ዝገብሩ እዮም። ኣብ ስክሪን እተሕልፎ ግዜ ንኸትዘራረብ ዘምለጠካ ዕድል እዩ። ናይ ስክሪን ግዜ ምንካይ። ናይ ስክሪን ግዜ ታብሊት፡ ቴለፎን፡ ተለቪዥን ወይ ካልእ ስክሪን ምጥቃም እዩ። ብዛዕባ ናይ ስክሪን ግዜ ዝያዳ ንምፍላጥ፡ ንወሃቢ ክንክን ጥዕና ሕተት ወይ ኣብ caringforkids.cps.ca ተወከስ

ገለ ቆልዑ ንኸረዳድኡ ኣጥ ወይ መሳርሒታት ይጥቀሙ፤ እዚ ድማ Augmentative (ኣግመንታቲቭ) ኣልተርናቲቭን ኮሚዩኒኬሽን ይበሃል። እዞም መደባት እዚኦም ንርክብ ንምድጋፍ ዝተዳለዉ ኮይኖም ከም ናይ ስክሪን ግዜ ኣይቁጽሩን።

እንታይ ትጽቢት ትገብር

(What to expect)

ነፍሲ ወከፍ ቋንቋ ናይ ገዛእ ርእሱ ናይ ኣዘራርባን ቋንቋን ምዕራፋት ኣለዎ። ቶክ ቦክስ ናይ እንግሊዝኛ ምዕራፋት ጥራይ እዩ ዘጠቓልል። ነዚኦም ኣብቲ ናይ ምዘራብን ምስማዕን ዝርዝር መፈተሺ ኣብ ahs.ca/talkbox፡ ርኽቦም

መዓስ ሓገዝ ክትረከብ ትኽእል

(When to get help)

ውላድካ ነዚ ዝስዕብ እንተ ኣርእዩ ሓገዝ ንምሃብ ኢድካ ዘርግሕ፤

- ብኣዝዩ ሓጸርቲ ሓረጎት ጥራይ ዝዛረብ እንተኾይኑ።
- ብሓረግ ክዛረብ ከሎ ብዙሕ ጌጋታት ይፍጽም እንተኾይኑ።
- ንምርዳእ ዝኽብዶ እንተኾይኑ።
- መምርሒታት ንምኽታል ይሸገር እንተኾይኑ።
- ሰባት ዝብልዎ ንምርዳእ ይሸገር እንተኾይኑ።
- ኣብ ክንዲ ቅኑዕ ቃል ዝጥቀም ይጥቁምን ከም እቲ ወይ ገለ ነገርን ዝኣመሰሉ ዘይንጹራት ቃላት ዝጥቀም እተኾይኑ።

ኣበይ ሓገዝ ክትረከብ ትኽእል

(Where to get help)

ብዛዕባ ዕቤት ኣዘራርባን ቋንቋን ውላድካ ትሻቐል ዲኻ?

ናይ ዘረባን ቋንቋን ፓቶሎጂስት ክሕግዮ ይኽእሉ። ንዝያዳ ሓበሬታ ኣብ ahs.ca/pedrehab ተወከሱ

ን 24/7 ምኽሪ ነርስን ሓፈሻዊ ሓበሬታ ጥዕናን ንምርካብ ናብ Health Link ብ 811 ደውሉ። ተርጓሚ እንተድኣ ደሊኹም፡ ዘድልዩኩም ቋንቋ ጥራይ ተዛረቦም።

ንዝያዳ ሓሳባት ኣብዚ ዝስዕብ ተወከሱ

(For more ideas)

- hanen.org
- firstwords.ca

ንውላድካ ኣብ 'ምዕባለ ዘረባን ቋንቋን' ንምሕጋዝ ብኣግኡ ምጅማር ጽቡቕ እዩ።

እዚ ጽሑፍ እዚ ንምኽሪ ብቐፅ በዓል ሞያ ጥዕና መተካእታ ኣይኮነን። እዚ ጽሑፍ ንሓፈሻዊ ሓበሬታ ጥራይ ዝዓለመ ኮይኑ "ክምዝበለ": "ክምዝኸውን" ብዝብል መሰረት እዩ ዝቐርብ። ዋላ እኳ ትኽክለኛነት ናይቲ ሓበሬታ ንምርግጽ ርትዓዊ ጻዕርታት እንተተገብረ: Alberta Health Services ንልክዕነት፡ ተኣማንነት፡ ምሉእነት፡ ተግባራዊነት ወይ ንፍሉይ ዕላማ ናይ ከምዚ ዝኣመሰለ ሓበሬታ ብቐዓት ዝምልከት ዝኾነ ውክልና ወይ ውሕስነት፡ ግሉጽ፡ ብተዘዋዋሪ ወይ ሕጋዊ ኣይገብርን። Alberta Health Services ንኣጠቓቕማ እዞም ንዋት፡ ከምኡ'ውን ካብ ከምዚ ዓይነት ኣጠቓቕማ ንዝፍጠር ዝኾነ ይኹን ክሲ፡ ተግባራት፡ ጠለባት ወይ ክስታት ኩሉ ተሓታትነቱ ብግልጺ የልዕል።